Tóth Lajos

PEDAGÓGIAI CIKKEK AZ INDULÓ HÍDBAN

A Híd 1934. 8-as számában és az 1935. 1-es és 2-es számában három pedagógiai jellegű cikk jelent meg Kara László tollából Nevelés—iskoláztatás címmel. Noha ezek az aránylag rövid írások csak részben tükrözik a régi Jugoszlávia oktatásügyi helyzetét és sajátosságait a harmincas évekből, a szerző az egyes időszerű kérdésekkel kapcsolatos eszmefuttatásával olyan nevelési problémákat vet fel, amelyek ma is, ötven év távlatából is érdekesek és tanulságosak.

Az 1934-ben megjelent első cikkének bevezető részében megállapítja, hogy az időszerű kisebbségi problémák között igen fontos helyet foglal el, amikor „anyanyelvünk és kultúránk létjogosultságáért harcolunk". Írásai is — többek között ezt a harcot szolgálták, de ugyanakkor hozzájárultak a szülők és a közvélemény pedagógiai felvilágosításához is.

Ebben a cikkében főleg a családi nevelés egyes kérdéseivel foglalkozik. Abból a feltételezésből indul ki, hogy a szülők az elavult nevelési rendszerrel (módszerekkel) „nem sokra mennek", mivel az ifjúság, illetve gyermekek 13—14 éves korukig „sok mindenen mentek át", és az előző nemzedékekhez viszonyítva felvilágosultabbak.

A családi nevelés gyakori hibái között elsőnek „az örökös testi fenyítést" említi és annak messzemenő következményeire mutat rá. Elsősorban arra, hogy a gyermekben gyűlöletet ébreszt szülei iránt, másrészt (a másik nem iránt) kisebbrendűségi érzést vált ki, amit a szerző (tévesen) csekélységérzetnek nevez (azzal, hogy a megfelelő német kifejezést — Minderwertigkeitsgefühl — is feltünteti). Ezáltal a gyermek önálótlanná, sok esetben tehetetlenné válik. A tekintélyében és hiúságában gyakran megsértett szülő pedig mindezt nem fogja fel, és a meggyőződése szerint jól bevált módszertől továbbra sem tér el.

A kényeztetés már akkor is gyakori hibának számított, amire a szerző külön nyomatékkal mutat rá, és azt — helyesen — összefüggésbe hozza a gyermek szocializálódásának akadályaival. Fejtegetéseiben itt is némi túlzásokra bukkanunk, különösen, amikor azt olvassuk, hogy „mindenek, illetve mindenki fölött állónak érzi magát, nem tűri a

konkurrenciát", meg hogy a „legboldogtalanabb emberré válhat". Ez a kérdés némi leegyszerűsítését és egyoldali megvilágítását (is) tükrözi, de ugyanakkor jó megfigyelőképességre vall. A szerző többször is hivatkozik az individuálpszichológia egyes tételeire, és ennek alapján állapítja meg a kényeztetéssel kapcsolatban, hogy az az akadályok és nehézségek leküzdésére irányuló lelkierők legyengítéséhez vezet, ami lényegében elfogadható.

A gyermek hazudozásával kapcsolatban az önszuggesztióvá váló szülői szuggesztió — „hazudsz" — káros következményeire mutat rá. Bízni kell a gyermekben, a gyermek igazmondásában — hangoztatja. Némileg idealizálja a gyermek természetét, amikor azt állítja, hogy a fejlődésében, viselkedésében bekövetkezett fogyatékosságok kizárólag a „család konstellációjára", a családi boldogság és összhang hiányára vezethetők vissza. Teljes mértékben igaza van viszont, amikor a családi nevelés összhangjának fontosságára mutat rá. Minden lelki betegség, az individuálpszichológia tanítása szerint, a helytelen életmódból, a tévedésekből, csalódásokból és a kényszerítő szükségből ered.

Végül cikkének befejező részében ostorozza az ún. pszeudópedagógusokat, akik nem ismerik vagy tudatosan nem alkalmazzák a nevelés elméletét, és akik *nem az életre nevelnek.* Kissé egyoldalúan csak a tanulókkal való egyéni foglalkozást szorgalmazza (csak azt tartja hatékonynak) s egyben rámutat az intézeti nevelés hiányosságaira (veszélyeire), valamint a gyermek demoralizálásának („buta vagy", „nem tudsz semmit") káros következményeire.

A szülőknek, szerinte, a nevelésben magabiztosságra és megfelelő elméleti támpontokra (útmutatásokra) van szükségük, amit az ilyen (nevelési) kérdésekkel foglalkozó könyvek (cikkek) olvasásával lehet elérni (megszerezni), amelyek bevezetik őket a modern nevelési módszerek alkalmazásába. Jótanácsokkal látja el a szülőket akkor is, amikor arra figyelmezteti őket, hogy ne járuljanak hozzá gyermekük túlterheléséhez (hogy ezáltal ne jusson idejük a játékra, a szórakozásra), ne „hajszolják őket a tanulásra", vagyis ne támasszanak velük szemben túlzott és nem reális elvárásokat, követelményeket, ami manapság még dőszerűbb figyelmeztetéssé vált.

Második cikkében abból indul ki, hogy minden embert másféleképpen kell nevelni, hogy minél jobb állampolgárrá váljék. Ezzel voltaképpen az individualizáció elvének fontosságára mutatott rá a nevelésben.

Hangsúlyozva az *elemi iskolai nevelés* (mint alapozó fázis) óriási jelentőségét a személyiségfejlesztés szempontjából, aláhúzza az állam kötelezettségét, hogy az oktatásnak erre az alapozó fokozatára minőségileg megfelelő „kitűnő" nevelőket (tanítókat) biztosítson.

Ebben a cikkében is foglalkozik a kisebbrendűségi érzéssel, illetve annak ellensúlyozásával, leküzdésének módozataival: a közösségi érzés kialakításával, a gyermek szocializálódásának folyamataival. A kisebbrendűség nyomasztó és gátló érzésének leküzdésére szorgalmazza a bátorságra való nevelést (A. Adler: Erziehung zum Mut). Ezzel összefüg-

gésben mutat rá a közösségtől való elzárkózás a kis, zárt csoportokba való bezárkózás káros hatására. A tanító szerepe, szerinte, visszavezetni a tanulót a társadalomba, segíteni őt a kisebb és nagyobb közösségekbe való beilleszkedésben.

Többször is kiemeli a gyermekhez való alkalmazkodás (az individualizáció) fontosságát. A nevelésnek nem szabad megállnia a nagy ideák, eszmék szolgálatánál. Társadalmi szempontból tágabb és nemesebb törekvések kibontakoztatására kellene törekednie, mind az össztársadalmi érdekek szolgálata, a közösségi szellem fejlesztése, a „gondolatszükséglet" stb. Kiemelve a nevelés egyetemességének gondolatát, ezzel a kérdéssel nem foglalkozott behatóbban: nem fejtette ki részletesen mit ért e fogalmon.

A kisebbségi iskolák létjogosultságáról eléggé homályosan, vagy inkább burkoltan ír, ami — figyelembe véve az akkori állapotokat, a nemzetiségek iránti diszkszriminációt és elnyomó politikát — részben érthető. Feltehetően erre céloz, amikor így fogalmaz: „A célratörést nem szabad különbségtétellel, kivételezéssel (vagyis megkülönböztetéssel) elferdíteni, mert éppen az ellenkező hatást érjük el általa." Kinek szól ez a figyelmeztetés? Szólhat az oktatásirányítás szerveinek és az uralkodó rétegeknek (nemzetnek) is.

A pedagógus itt (az iskolában) „éli ki magát, itt kompenzálja magát", tehát jó volna, ha a céllal (tevékenysége) összhangzatos lenne. Újabbnál újabb burkolt (homályos) utalás, figyelmeztetés, ösztönzés, ez alkalommal a pedagógusok irányába, hogy legalább ott, az iskolában állják meg minél jobban helyüket.

A pedagógusképzés tökéletesítése céljából szorgalmazza, hogy a „pedagógiai szakiskolákban" (még egy helytelen kifejezés), vagyis a tanítóképzőben vezessék be az individuálpszichológia tanítását (általában komolyabb pszichológiai-pedagógiai képzésre volt és van ma is szükség), és rámutat az ilyen jellegű tanácsadó szolgálatok szerepére — jelentőségére.

Harmadik cikkében részben az előző kettőtől eltérő, pszichológiai kérdésekkel foglalkozik.

A szerző szerint az embereket lélektani szempontból három csoportba (kategóriába) lehet sorolni:

1. Az ún. Mitläuferek — a kisebbrendűségi érzéssel terhelt személyek kategóriája, akik rendszerint mások (a csoport) befolyása alatt állnak, tehát befolyásolhatók, önállótlanok, nem képesek helyesen tájékozódni, tehát gyámkodásra szorulnak.

2. Az ún. önös-önző (ichhaft) emberek kategóriája, akikre a kispolgári mentalitás, a mások, a közösség érdekeinek figyelmen kívül hagyása, az egocentrikus felfogás- és gondolkozásmód, továbbá a hiúság, az önteltség, esetleg a beképzeltség, a cinizmus, a gúnyolódás a jellemző, ami sokszor az önvédelem mechanizmusaként jut kifejezésre. Az ilyen alkatú emberekre (egyben) a különböző végletek, ellentétek is jellemzőek lehetnek: bizonyos körülmények között könnyen „kapitulálnak", másutt és

máskor viszont goromba diktátorrá válhatnak, akik saját akaratukat, elképzeléseiket mindenáron (és módon) érvényesíteni akarják.

3. Az ideális embertípusok kategóriája, akik mindenütt megállják a helyüket, akik képesek (magasabb) célokért lelkesedni, küzdeni, de ugyanakkor a társaságba (a társadalomba) is beilleszkedni. Tehát itt elsősorban a segíteni kész, a közösségi érzéstől „telített" altruista embertípusról van szó.

Ebben a fejtegetésében a lelki élet egyes megnyilvánulásaiban és mechanizmusain kívül, illetve azzal összefüggésben rámutat az emberben kialakult felfogásmód és viszonyulási rendszer kialakulásának egyes okozóira (gyökereire), valamint a negatív tulajdonságok és álláspontok ellensúlyozásának, a fejlődés helyes irányba való terelésének, irányításának a fontosságára.

Kara László a nevelés kérdéseiről szóló írásaiban lényegében a nevelés terén előforduló egyes többé-kevésbé tipikus hibákra és azok következményeire igyekszik minél meggyőzőbben rámutatni. Fejtegetéseit főleg az individuálpszichológia akkor igen divatos tanításaira alapozza, de mellesleg kora néhány időszerű oktatásügyi kérdésére is rávilágít. Eszmefuttatásában inkább a kérdések felvetésére, mintsem részletes és mélyreható feldolgozására törekszik. A szélesebb pedagógiai képzettség hiányában nem vállalkozhatott — feltehetően ehhez megfelelő tapasztalattal és gyakorlattal sem rendelkezett —, korának egyes, éppen a magyarság kisebbségi helyzetével kapcsolatos oktatáspolitikai és nevelési kérdéseinek a teljesebb felölelésére és feldolgozására. Cikkeiben vannak téves, kritikátlanul átvett vagy ma már elavultnak tekinthető nézetek (ilyen az emberek lelki alkat, irányultság és felfogásmód szerinti kategorizálása is), idealista felfogások is. Az ami ezekben az írásokban kétségtelenül pozitívum, és ami egyben többé-kevésbé időálló, az a *problémák meglátása, felfedése* és a megvilágításukra, valamint megoldásukra tett erőfeszítések. A szerző fél évszázaddal ezelőtt is már világosan látta, és érezte, hogy a nevelésnek igen fontos szerepe van az egyén és a társadalom fejlődésében. Érezte, hogy ezekkel a kérdésekkel nem foglalkoznak eleget, és hogy ezen a téren, külön a családi nevelésben, rengeteg fogyatékosság, probléma halmozódott fel. Ezek megoldása s a nevelés fejlesztése céljából tehát komoly akciókra, intézkedésekre van szükség. Érintette a szülők pedagógiai felvilágosítását és képzését, a pedagógusképzés tartalmi gazdagításának korszerűsítését, a minőségileg megfelelő pedagógus biztosításának jelentőségét, az állam, a társadalom ezzel kapcsolatos szerepvállalását, felelősségét.

Ezek a kérdések ma is időszerűek, az e téren elért szint még ma sem kielégítő, a célok és feladatok nem vesztettek aktualitásukból.

Kara László cikkei megszívlelendő üzenetet tartalmaznak a számunkra — most a nyolcvanas évek közepén is.

Rezime

Članci o vaspitanju objavljenih u Hid-u u fazi njegovog formiranja

U ovom članku daje se prikaz tri rada Kara Laslo-a koji su u 1934. i 1935. godine objavljeni u Hid-u.

U prvom članku autor piše o nekim greškama u porodičnom vaspitanju: o telesnom kažnjavanju koje budi mržnju deteta prema svojim roditeljima, o maženju dece kojim se razvija osećaj manje vrednosti kod njih i dečije laži koje se često pothranjuju nepoverenjem roditelja prema svojoj deci. Na kraju ovog članka autor savetuje roditeljima da više vaspitavaju za život i sugeriše im da upoznaju savremene teoretske postavke o vaspitanju, što može doprineti većem samopouzdanju u njihovom vaspitnom delovanju.

U drugom članku polazi od toga da svakog čoveka valja drugačije vaspitati i ukazuje na važnu ulogu osnovnog obrazovanja i vaspitanja. Zatim se bavi mogućnostima savlađivanja osećanja manje vrednosti — prvenstveno vaspitanjem za hrabrost i odvažnost — i u vezi s tim dodiruje i neka pitanja socijalizacije ličnosti i ističe važnost individualizacije i razvijanja kolektivnog duha među učenicima. O opravdanosti radi (postojanja) manjinskih škola, piše dosta „uvijeno", što je, s obzirom na ondašnje prilike donekle i razumljivo. Na kraju predlaže da se u obrazovanje učitelja uvede i izučavanje individualne psihologije, koja predstavlja podlogu i tim njegovim razmišljanjima.

U trećem članku se izričito bavi psihološkim problemima. Pokušava da ljude, prema njihovim pogledima, stavovima i odnosima — uvrsti u tri kategorije i povezano time ukazuje na korene i mehanizme formiranja stavova i odnosa kod čoveka.

Ovi članci o vaspitanju, objavljeni sredinom tridesetih godina od jednog autora, koji se tim pitanjima ne bavi profesionalno, svedoče o njegovoj osetljivosti za te probleme. Namera mu je prvenstveno bila uočavanje i osvetljavanje nekih aktuelnih problema vaspitanja, a ne dublje zalaženje u njihovu stručnu obradu.

Summary

Articles on the Education Published by Híd at the Time of it's Formation

This work is a review of three articles written by László Kara, published in the period from 1934 till 1935.

The first one deals with the mistakes of family education: phisical punishment and the hatrare it results at the child towards the parents, the spoiling of children which arouses inferiority complex at the child and with children not telling what is true in lack of parent's confidence in them. At the end of the article the author suggests parents to educate children for life, and to become aquainted with the theoretical assumption of education, which can bring them selfconfidence.

The second article starts with a statement that each person has to be educated, »approached« in different way. It also points out the importance of

primary education. Further on the author deals with the possibilities of fighting inferiority complex- by bringing up children to be brave, courageous and he also mentions the matter of socialibility, individualisation and the development of collective spirit among children.

The matter concerning the work of minoritiy schools is not discussed openly which is quite understandable. At the end he suggests that teachers should study individual psychology which served as a base of his ideas.

The third article deals with strictly psychological problems. It tries to classify people depending on their way of thinking, relations. The author has determined three groups of people and tries to show the roots of behaviour.

These articles on education were published in the mid-thirties and were written by the same author, who was not a professional. His intention was to draw the readers attention to some current problems of education, not to make a deeper analisis.

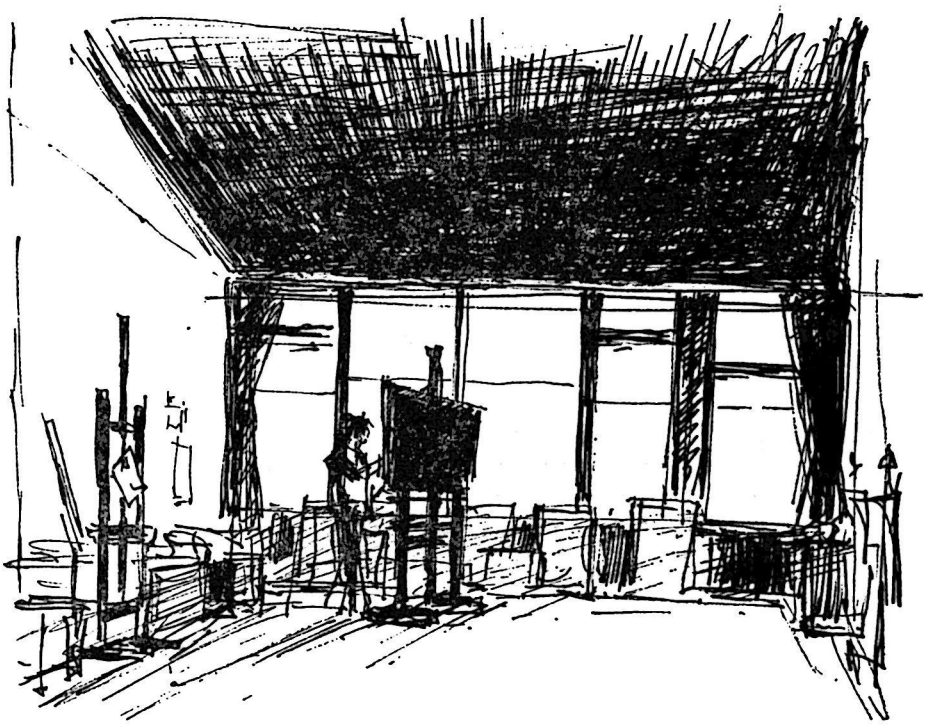

VITA

Bori Imre:
Szeretném az elmondottakat összekapcsolni azzal, ami a harmincas évek elején már általánosult éppen a marxista gondolkodásmódban, amikor nagyon előtérbe került a pszichológia iránti érdeklődés. Nemcsak a pszichoanalízissel való leszámolás folyt, hanem tapasztalható éppen az Adler-féle pszichológia iránti megnövekedett érdeklődés a marxisták részéről. Csak utalnék arra, hogy August Cesarecnek a tanulmányai éppen az adleri pszichológiára alapozódnak, azután a jugoszláv mozgalomban a párt egykori főtitkára Sima Marković foglalkozik a pszichológiai kérdésekkel, Magyarországon pedig József Attila és Molnár Erik és a 100%. Ezekben az időkben nem kivételes ez az érdeklődés Kara László részéről, hanem egy igen időszerű ideológiai kérdés volt, összefüggésben mindazzal, ami az akkori szocialista — egyáltalán a baloldali — mozgalmakban előtérbe került: a tömegek nevelése. Tehát az, amit pszichológiának lehet nevezni, tehát lélekvezetésnek. Nemcsak a nevelés, hanem a tömegekkel való mindenfajta ideológiai munka alapját látták ebben. Tehát azt, hogy lehet a tömegeket ezen a téren átnevelni, megnevelni, forradalmasítani stb. Itt egy fontos pszichológiai mozzanat került előtérbe és csak azután jött tulajdonképpen az az idő, amikor Sztálin leszámolt a pszichoanalízissel.

Tóth Lajos:
Volt és van a pszichoanalízisnek illetve individuál-pszichológiának sok nálunk is vitatott tétele, ugyanakkor hatása túllépte a lelki (pszichikai) folyamatok mélységeinek feltárását. Az iránta kialakult érdeklődés és a belőle leszűrt következtetések több irányban is pozitívan, gondolkodásra és tettre késztetően hatottak.

Bori Imre:
Én azt nem mondom, hogy pozitív vagy negatív. De azt mondom, hogy ez az egész beletartozik abba a nagy áramlatba, amely akkor az

egész világon a marxistákat különösen foglalkoztatta. A sztálini letiltás nagy kárt okozott, mert késleltette a haladást. Ezért úgy gondolom, hogy itt a Hídnak, pontosabban ezeknek az írásoknak ebből a szempontból van nagyon nagy jelentőségük, mert megmutatják, hogy a Hídnak bizonyos emberei, vagy nálunk egyáltalán valakik milyen módon voltak benne ebben a nagy európai szellemi áramlatban. Ez a marxizmus szempontjából különösen fontos, mert éppen a marxisták foglalkoztak hangsúlyozott módon ezeknek a megismerésével és bírálatával is és a meghódításával, hogy valahogy beépítsék azt a tömegekkel való munkába, hogy a tömegeket forradalmasítsák. Maga az, ami ebben pszichológia, az érdekes! Mert azt hiszem, hogy Kara László építészmérnök lévén a kérdést ilyen tanítói perspektívából nézte. Nem figyeltem én különösképpen ezekre az írásokra, nem ismerem magukat a szövegeket úgy, de annak alapján, amiket itt hallottam és amire ebből vonatkoztatni lehet, azt hiszem, hogy nagyon érdekes következtetések vonhatók le. A kérdésnek pedagógiai oldalába nem bocsátkozom.

Bosnyák István:
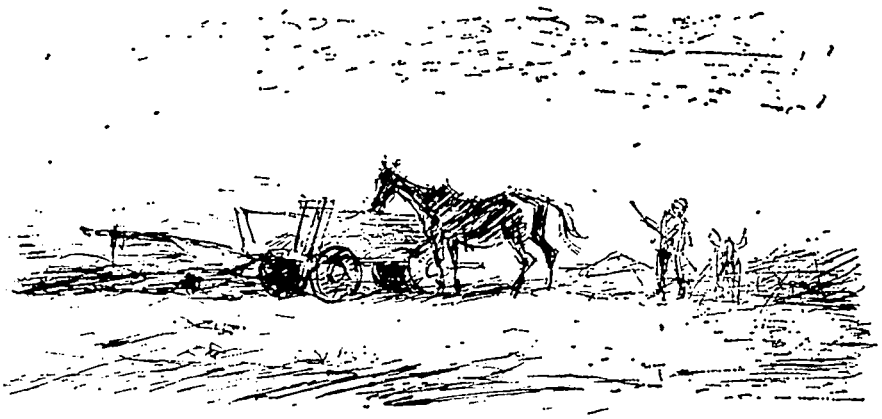
Szerencsésnek vélem házigazdánk, a *Létünk* szerkesztősége témaválasztását, azt, hogy a holnap elhangzandó két művészettörténeti tárgyú dolgozat mellett ma egy tudománytörténeti expozét is beillesztett, beépített konferenciánk témarepertoárjába, ezzel is utalva a leendő kutatások egyik irányába. Ugyanis a két háború közötti *Híd* nyilvánvalóan nemcsak irodalmunknak és részben művészetünknek a kisenciklopédiája, hanem a jugoszláviai magyar művelődéstörténet egészének is. Nos, Tóth Lajos kolléga pedagógiatörténeti dolgozata egyebek között és közvetett módon ennek a fontosságára is utalt.